

Каля карты рэспублікі

Каля гіда, ці як тады называлі «тлумача», у павільёне мясцовай керамікі сабралася чалавек дваццаць экскурсантаў. Большасць з іх былі сяляне. Хоць на некаторых былі гарадскія пінжакі, купленыя картовыя штаны і такія ж шапкі, але фасоны адзення, спосаб трымацца сярод людзей сведчылі, што гэта вяскоўцы. На другіх былі шэрыя світкі з лёгкага хатняга сукна, зрэбныя порткі і святочныя лапці. Цяпер, калі якому тэатру спатрэбіцца на сцэну некалькі пар лапцей, то шукаюць па ўсёй рэспубліцы. У канцы дваццатых і пачатку трыццатых гадоў лапці насілі яшчэ многія сяляне. Экскурсантаў, відаць, здалёк прыехалі ў сталіцу на першую Усебеларускую сельска-

гаспадарчую і прамысловую выстаўку, якая была восенню 1930 года.

Там, дзе цяпер плошча імя Калініна, магазін «1000 дробязей», кварталы новых дамоў, размяшчаліся павільёны выстаўкі. Дзе-нідзе яшчэ тырчалі невыкарчаваныя пні, бо за год да выстаўкі тут высакаліся сосны.

«Тлумач» расказваў, як вырабляецца чарапіца і якая гэта ў гаспадарцы карысная рэч. Яна і агнетрывалая, і танная, і ўстойлівая.

Гід, відаць, быў са студэнтаў, што не так даўно пакінулі вёску. Але ён у горадзе паспеў ужо нахватацца розных замежных слоў. І цяпер сыпаў іх цэлымі прыгаршцамі на галовы сваіх слухачоў. Дзядзькі слухалі, як жангліраваў словамі гід, і ціснуліся бліжэй да яго, але дарэмна: «прагрэс», «канцэнтрацыя», «асацыяцыя», «спецыялізацыя» і дзесяткі іншых мудрагелістых тэрмінаў, звязаныя ў цэлыя ланцугі, выклікалі ў слухачоў не толькі здзіўленне, але і роспач. Як яны ні сіліліся, але зразумець нічога не маглі.

Да натоўпа экскурсантаў падышоў яшчэ адзін чалавек. Ён быў сярэдняга росту, апрануты ў ношаны, але чысты гарнітур, рускую касаваротку. На галаве яго была просценькая картвая шапка з высокім акалышкам і мяккім казырком. Ён слухаў гіда і ўсміхаўся сабе ў вусы.

— А ці не лепш, малады чалавек, з людзьмі весці гаворку на матчынай мове? — раптоўна запытаў «тлумача» чалавек у касаваротцы.

Экскурсанты павярнуліся на голас, і нехта тут жа сказаў: «Гэта ж таварыш Чарвякоў!»

Пасвятлелі твары сялян, яны адразу абступілі свайго ўсебеларускага старасту.

— Вось дзякуй вам, таварыш Чарвякоў, што вы ўступіліся тут за нас, — загаварыў мой сусед, рыжабароды мужчына ў вышыванай беларускай кашулі. — У мяне ўжо галава пайшла кругам ад гэтых нянашынскіх слоў. Вельмі многа вучоных вы тут паставілі, таварыш старшыня!

— Гэта, таварышы, не ад вучонасці, — сказаў смеючыся Аляксандр Рыгоравіч, — а ад фанабэрыі. Сярод маладых людзей іншы раз сустракаюцца і такія, што забываюць, як завуцца граблі. Калі такі дзяцюк наступіць на іх нагой, ды грабільнам яго трэсне па лбе васьтады, расціраючы гуз, ён і прыгадае, што гэта за штука.

Экскурсанты смяяліся ад душы. Адзін з іх сказаў:

— Гэта вы, таварыш Чарвякоў, пэўна, чулі недзе пра нашага Пацейкавага Петруся. З ім якраз так і было, як вы расказваеце.

— Не, гэта я ў Якуба Коласа прачытаў. Мо-

жа ён і напісаў пра вашага Петруся, хто ведае. Нешта занадта многа у нас такіх Пятрусёў, што адракаюцца ад сваёй мовы. Не ведаю, як вы, таварышы, а вось я люблю сваю мову. Яна такая мілагучная, ёмкая, прыгожая! На ёй мне добра думаецца, з яе дапамогай навучыўся ўсяму, чым валодаю. Дзе б я ні быў у нашай Беларусі, з кім бы ні вёў гаворку, а мяне заўсёды добра разумеюць, і я разумею сваіх людзей. Усё гэта дзякуючы нашай роднай мове.

Да Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі нашу мову лічылі другараднай «мужыцкай», забаранялі яе, не дазвалялі на ёй друкаваць ні кніг, ні газет. Але мова жыла, бо жыў народ, яе творца. Камуністычная партыя, Уладзімір Ільіч Ленін дапамаглі беларускаму народу стварыць сваю дзяржаву. Цяпер і мова наша з «мужыцкай» стала дзяржаўнай.

— Прыемна вас слухаць, Ляксандра Рыгоравіч, — праціснуўся да Чарвякова селянін у гарадской паддзёўцы. Было яшчэ цёпла, і ён пацеў ад ватняга адзення, штохвілінна выціраючы далоньй твар.— Я іншай мовы, апрача свае, толкам і не ведаю. Перадайце ад нас падзяку нашым песнярам Янку Купалу і Якубу Коласу. Добрыя вершы яны пішуць. Нешта даўнавата ўжо не сустракаў я вершаў Коласа. Ці піша ён зараз, Ляксандра Рыгоравіч?

— Вядома, таварышы, піша. Вось учора чы-
таў яго новы верш, і ў памяці засталіся такія
радкі:

Жыццё не йдзе, а шкваліць бурай,
І што ні момант, што ні час
Расце парыў і творчасць мас,
І за падмуркамі падмурак
Узводзіць моцная натура —
Нядаўні раб і свінапас.

З поўным тэкстам дакумента
можна азнаёміцца ў бібліятэцы